

Kwaliteitszorg

STANDPUNT

Vlaamse Vereniging
van *Studenten*

Standpunt van de **Vlaamse Vereniging van Studenten** over **Kwaliteitszorg**, op vraag van het **bureau**.

Uitgebracht in **Brussel** door het **bureau** op **12 oktober 2017** met **eenparigheid van stemmen** en goedgekeurd door de **algemene vergadering** op **1 november 2017**. Geldig tot en met 31 juli 2021.

Vorbereiding: onder leiding van rapporteur **Lorenzo Ego**.

Dossierbeheerder(s): **Liesbeth Maene**

Contactpersonen: **Lorenzo Ego, Liesbeth Maene, Frédéric Piccavet**.

Kwaliteitszorg

KORTE INHOUD

VVS vraagt bij de evaluatie van de instellingsreview de volgende zaken:

- ✓ Goede informering van alle stakeholders, studenten in het bijzonder
- ✓ Inspraak voor studenten op elk niveau
- ✓ Een kritische analyse van de Waarderende Aanpak
- ✓ Een bijgestuurde opbouw van de 'trails' van de instellingsreview
- ✓ Een toegankelijk en transparant informatieplatform met kwantitatieve informatie die eenvoudig te vergelijken is en kwalitatieve contextualisering
- ✓ Duidelijke communicatie over hoe de kwaliteitsborging de volgende jaren wordt verdergezet

Inhoudsopgave

1. Situering	4
2. Evaluatie pilotronde Instellingsreview	4
2.1. Inspraak/positie studenten	4
2.1.1. Opleidingsniveau	4
2.1.2. Instellingsniveau	5
2.2. Waarderende aanpak	5
2.3. Opbouw Instellingsreview	6
3. Interne kwaliteitsborging	7
3.1. Informatieplatform en transparantie informatie	8
4. De toekomst	9
4.1. Nieuwe opleidingen	9
4.2. Bindende hersteltrajecten	10
4.3. Planlastvermindering?	11
5. Conclusie	11

1. Situering

In april 2015 werd het Vlaamse kwaliteitszorgstelsel voor het hoger onderwijs aangepast. De instellingen hoger onderwijs kregen hierdoor de keuze tussen het bestaande systeem van opleidingsvisitaties, een instellingsreview of een combinatie van deze twee. Het systeem van de opleidingsvisitaties bestond erin dat een externe commissie alle aanbiedende instellingen bezocht per specifieke opleiding en op basis van deze bezoeken een visitatierapport opstelde met zowel sterke punten als werkpunten per instelling. De commissies werden in Vlaanderen meestal begeleid door de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR). De accreditatie werd verleend op basis van de rapporten door de Nederlands-Vlaamse Accreditatie organisatie (NVAO). In het systeem van de instellingsreview coördineert de NVAO de kwaliteitsborging door de instellingen zelf. Deze instellingsreview werkt met een ontwikkelingsgericht perspectief in plaats van het voorgaande normatieve perspectief. Alle instellingen kozen voor de instellingsreview in plaats van de vroegere visitaties. Zij werden zo zelf verantwoordelijk voor het borgen van hun kwaliteit.

Voor deze instellingsreview werd door de NVAO, in samenwerking met de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA), een kwaliteitscode en een kader voor de instellingsreview opgesteld. Dit kader gaat uit van een Waarderende Aanpak, die minder controlerend van aard is dan het controlekader van de visitaties, maar wel gebruikt wordt om het kwaliteitszorgsysteem van de instelling na te gaan en te waarborgen. Deze kwaliteitscode werd o.a. gebaseerd op de *European Standards and Guidelines (ESG) van de European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA)*.

2. Evaluatie pilotronde Instellingsreview

2.1. Inspraak/positie studenten

2.1.1. Opleidingsniveau

Studenten zijn in een kwaliteitszorgsysteem onontbeerlijk om de kwaliteit op zowel opleidings- als instellingsniveau te waarborgen. Dit heeft enerzijds een maatschappelijke reden; studenten en hun omgeving investeren tijd, financiële middelen en moeite in het behalen van een diploma. Dat diploma moet dan ook gewaarborgd kwalitatief zijn en ook zo gepercipieerd worden opdat het waardevol is en blijft. Daarnaast hebben studenten ook recht op kritisch en hoogwaardig onderwijs. Anderzijds zijn zij goed geplaatst om de kwaliteit van het onderwijs mee te onderzoeken omdat zij deze opleiding als eerste doelgroep waarnemen. Vanop de eerste rij kunnen ze signaleren welke verbeterpunten een opleiding heeft. Studenten zijn zelf deel van hun opleiding en instelling maar zullen als

kritische gebruikers van deze opleiding ook voldoende motivatie om die opleiding steeds te blijven verbeteren, zowel voor zichzelf als de studenten na hun.

Studenten moeten dus steeds deel uitmaken van de kwaliteitscyclus van hun eigen opleiding en als volwaardige partners op regelmatige basis betrokken worden. Uit de eerste evaluatie blijkt de participatie van studenten op opleidingsniveau goed te werken. De overzichtsrapportage van de NVAO¹ geeft echter aan dat waar de instellingen commissies aanstellen voor de borging van de opleidingskwaliteit, niet steeds studenten mee worden opgenomen. De European Standards and Guidelines geven duidelijk aan dat studenten steeds betrokken moeten zijn en deel moeten uitmaken van de commissies. In het overzichtsrapport van de NVAO gaven de opleidingen in Vlaanderen aan dat het lastig is studenten te betrekken van buiten de instelling. Hier willen we voorstellen dat er partnerschappen tussen de instellingen worden uitgewerkt (over hogescholen en universiteiten heen) om aan die vraag te voldoen en steeds kritische studenten van buiten de opleiding in de opleidingskwaliteitsborging te hebben. Voor VVS is het bovendien van groot belang dat elke student op elk moment elk mogelijk element van verbetering kan communiceren aan de opleiding zelf. Naast de structuren moet er dus ook een open cultuur aanwezig zijn in elke instelling en elke opleiding; niet alleen onder de medewerkers maar ook onder de studenten.

2.1.2. Instellingsniveau

Maar ook op instellingsniveau dienen studenten steeds deel uit te maken van de instellingsreviewcommissies. Als student kunnen zij mee het initiatief nemen om in de instelling het kwaliteitsborgsysteem uit te werken en dit ook te blijven opvolgen. Daarnaast kunnen studenten als commissieleden van de reviews mee de kwaliteit van de opleidingen over de instellingen heen garanderen. Als grote stakeholder houden ze op die manier ook de vinger aan de pols over de kwaliteitsborgingssystemen in Vlaanderen en de mate waarin die systemen erin slagen de opleidingskwaliteit te waarborgen. Bovendien bleek dat de inbreng van studenten in de regie van de instellingen nog sterk verbeterd kan worden. Studenten zelf zijn het best geplaatst om dit te onderzoeken en evalueren en moeten dus steeds deel uitmaken van de commissies.

2.2. Waarderende aanpak

Een ander belangrijk kenmerk van het nieuwe kwaliteitszorgsysteem is dat bij de instellingsreview de externe commissie niet langer een evaluerende of controlerende aanpak heeft, maar een waarderende. Met die Waarderende Aanpak wordt voornamelijk

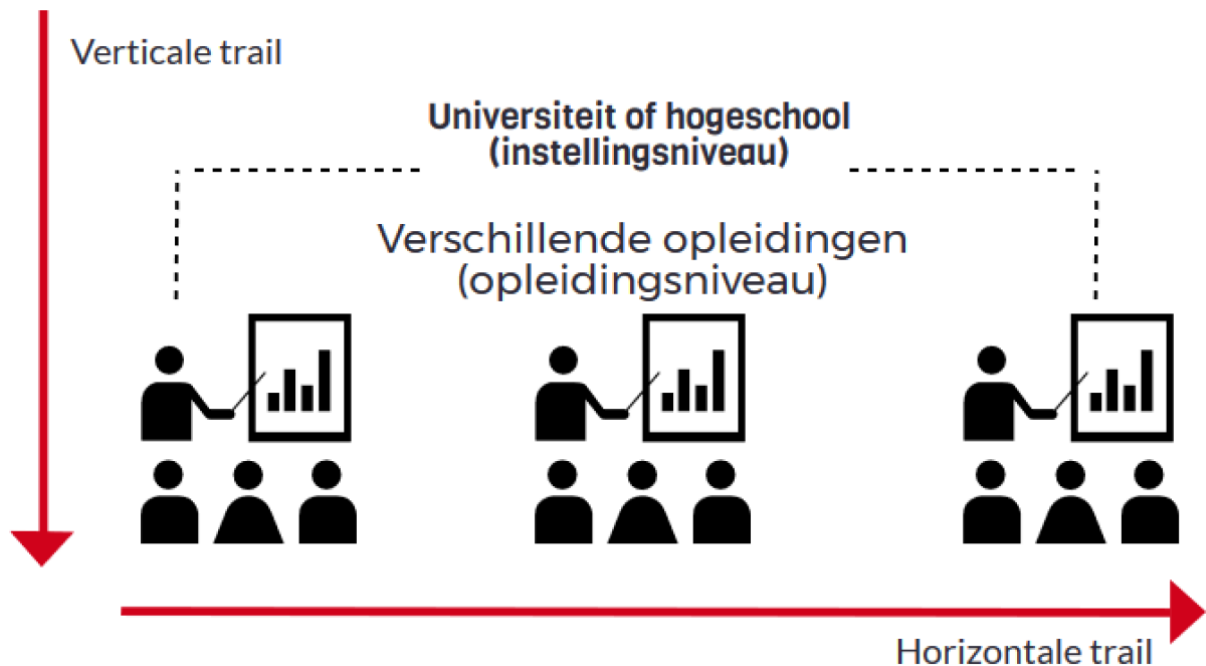
¹ <https://nva0.prezly.com/kwalitatief-sterk-vlaams-hoger-onderwijs-opent-deur-voor-nieuw-kwaliteitszorgstelsel#>

gedoeld op een startmentaliteit vanuit de visie en positie van de instelling zelf. Aangezien de autonomie van de kwaliteitsborging volledig naar de instellingen is gebracht, dient de externe commissie niet langer een waardeoordeel uit te spreken over hun aanpak, maar slechts te onderzoeken of de aanpak werkt om de kwaliteit doorheen de instelling hoog te houden. Voor VVS is het van groot belang dat de instellingen in de instellingsreview kunnen aantonen dat ze de kwaliteit van hun opleidingen op goede manier kunnen borgen. Dit betekent voor ons wel dat de reviewcommissie naast hun respect voor de eigen visie van de instelling wel zeker en vast voldoende kritisch moeten zijn. Of we als maatschappij kunnen vertrouwen op de kwaliteit van de opleidingen hangt immers af van of de interne kwaliteitsborging goed werkt.

Uit de evaluaties na de pilootreview blijkt dat die Waarderende Aanpak een moeilijke balansoefening was. Het evenwicht zoeken tussen een kritische ingesteldheid en respect/waardering voor de eigenheid van de keuzes van de instelling is niet evident. Wat zou kunnen helpen, kan een bijkomende training zijn in deze aanpak. Het is ook een dubbele opdracht voor de reviewcommissie om waarderend en in een adviesfunctie te werken, maar ook een eindoordeel uit te spreken en daar wel een resultaat aan te verbinden voor de instelling en haar toekomstige accreditatie. De toekomst zal duidelijk maken hoe deze aanpak verder zal evolueren; zonder -of met onvoldoende- kritische blik is voor VVS de kwaliteit van onze opleidingen niet geborgen. Daarnaast zal in de komende jaren ook het concept van co-creatie verder ontwikkeld moeten worden. Dat hield een moment in waarbij de commissieleden voorlopige bevindingen deelden, en er in gesprek gegaan kon worden met de instelling zelf. Verschillende instellingen gaven aan dat dit "co-creatie"-moment verkeerde verwachtingen had geschapen. Hierover moet dus zeker nog duidelijk gecommuniceerd worden.

2.3. Opbouw Instellingsreview

Bij dit eerste piloottraject bestond de instellingsreview uit verschillende trails. De horizontale trails gaven de mogelijkheid doorheen de hele instelling een doorsnede te nemen over een specifiek onderwerp en zo tussen de verschillende opleidingen te gaan vergelijken. De verticale trails lieten toe om in de diepte in te gaan op een onderwerp. VVS maakt hierbij graag de bedenking dat de verschillende soorten trails moeilijk te onderscheiden zijn, en de kernopdracht: het evalueren van de kwaliteitsborgingssystemen minder ruimte geeft. VVS stelt daarom voor na te denken over meer een geïntegreerde aanpak van deze trails onder het systeem van de systeembrede analyses. VVS waardeert nu dat er een compromis werd gezocht tussen de verschillende systemen maar vraagt een coherent beleid in de toekomst.

Om bijkomende thema's te kunnen onderzoeken, werd immers een aanvullend concept in het leven geroepen onder de naam van systeembrede analyses. Met systeembrede analyses kunnen specifieke aspecten van hoger onderwijs onderzocht worden in de verschillende instellingen en kan op die manier expertise opgebouwd worden en ook hoogte genomen worden van de huidige status. Er werd reeds gesproken over verschillende concepten voor deze analyses. Voor VVS is het van groot belang dat de instellingen regelmatig deelnemen aan deze systeembrede analyses. Mogelijk moet er ook nagedacht worden of er afhankelijk van de onderwerpen, steeds een minimum aantal instellingen moet deelnemen en hoe vaak de instellingen minimaal aan een analyse moeten deelnemen.

VVS wil alvast enkele onderwerpen voorstellen voor deze systeembrede analyse: internationalisering, studentenparticipatie (in het algemeen, niet alleen in kwaliteitsborging), studietrajectbegeleiding,... VVS vraagt dat dit soort inhoudelijke onderwerpen diepgaand kunnen worden onderzocht in het kader van de instellingsreviews, van instellingsniveau tot -steekproefgewijs- opleidingsniveau. Op deze manier wordt de methode van de verticale trail gebruikt om onderwerpen in de diepte te gaan reviewen.

3. Interne kwaliteitsborging

Nu de instellingen de regie van de opleidingen zelf in handen hebben, is het cruciaal dat deze kritisch benaderd blijven worden. Door de autonomie voor de kwaliteit van de opleidingen volledig aan de instellingen over te leveren, wordt de kwaliteitscultuur binnen de opleidingen gestimuleerd. Het is de bedoeling dat de instellingen en elke opleiding zelf op deze manier de eigen sterke punten en werkpunten zullen versterken, verwerken en

verbeteren. In de overzichtsrapportage van de NVAO van de pilootreview werd duidelijk dat de instellingen nog sterker dienen in te zetten op de betrokkenheid van externe stakeholders en peers. Als studenten vertegenwoordigen we één van de belangrijkste stakeholders en onderlijnen we dat een kwaliteitscultuur pas compleet kan zijn met inbegrip van studenten.

Daarnaast wil VVS ook nadenken of het interessant kan zijn het extern evalueren van de kwaliteitscultuur meer nadruk te geven dan in deze eerste piloot. De instellingen zelf organiseren hun interne kwaliteitsborging maar bij de evaluatie werd aangegeven dat de kwaliteit van de opleidingen daarmee nog niet automatisch gegarandeerd is. Er moet steeds een éénduidig antwoord gegeven kunnen worden op de vraag of de samenleving een steeds hernieuwd vertrouwen kan hebben in de kwaliteit van de opleidingen. Er werden dan ook al voorstellen gelanceerd om steekproefgewijs toch te gaan kijken naar opleidingen zelf, vanuit het centrale niveau. VVS staat er helemaal achter om deze mogelijkheden te bekijken en onderzoeken.

Verder wil VVS ook de informering en het betrekken van studenten benadrukken. VVS wil daarom zelf inzetten op vorming en informering van studentenvertegenwoordigers om de instellingsreview meer bekend te maken, maar vraagt ook aan de instellingen en de NVAO om hier meer in te investeren.

3.1. Informatieplatform en transparantie informatie

Het is van groot belang dat elke student en ook elke studiekeizer op laagdrempelige wijze kwantitatieve informatie kan bekomen over elke opleiding in Vlaanderen. Bij het systeem van de visitatiecommissies konden deze 'verifieerbare feiten' teruggevonden worden in elk opleidingsrapport. Nu er niet langer op grote schaal opleidingsrapporten worden opgesteld, moeten studenten deze informatie kunnen terugvinden op een toegankelijk platform. Ook het overzichtsrapport van de NVAO geeft aan dat de verantwoordingsplicht over de borging van de onderwijskwaliteit verplaatst is naar de instellingen zelf. VVS wil benadrukken dat inspanningen van elke instelling gevraagd worden zodat voor elke instelling en voor elke opleiding de juiste gegevens terug te vinden zullen zijn op korte termijn. Het is belangrijk dat studenten snel hun weg vinden naar deze informatie, en deze piloot moet de instellingen voldoende incentive geven om dit binnen het volgende jaar in orde te brengen.

De vroegere rapporten waren bovendien ook een droge opstapeling van gegevens, waar studenten bovendien ook moeilijk hun toegang tot vonden. Het nieuwe interne kwaliteitszorgsysteem is dan ook een kans om de kwantitatieve gegevens van alle opleidingen in alle instellingen open te stellen voor elke student. Zo kan elke student en studiekeizer gaan kijken naar de samenstelling van de studentenpopulatie van een opleiding, de verhouding van de vooropleidingen, hun woonplaatsen enz. Studenten en studiekeizers krijgen ook een indicatie van de tijd waarop studenten doorstromen en hun

diploma behalen. Voor VVS hoort hier ook wel nog informatie bij over de groep studenten die de opleiding verlaten zonder diploma. Dit is immers ook zeer belangrijke informatie voor studiekeizers. De informatie moet wel steeds goed gekaderd en voldoende laagdrempelig worden aangeboden. VVS was nauw betrokken bij het ontwerpen van het informatieplatform en de informatieparameters door het departement Onderwijs en Vorming. Het overzichtsrappport van de NVAO geeft wel aan dat de instellingen zelf worstelen met deze opdracht tot rapportage en vaak een afwachtende houding aannemen. Bij het uitrollen van het platform zal het dus van groot belang zijn na te gaan of elke instelling de noodzakelijke stappen zet om transparantie te bevorderen.

Tot slot wil VVS ook vragen dat het platform op termijn ook een duidelijke indicator zal bevatten over de drop-out cijfers per opleiding per instelling. Die informatie was immers ook beschikbaar tijdens de visitaties en hoort dat nu ook te zijn. Studiekeizers moeten zich kunnen informeren op basis van de inhoudelijke informatie van onderwijskiezer.be, maar moeten zich ook een goed beeld kunnen vormen van de verschillen tussen de instellingen met o.a. deze kwantitatieve informatie.

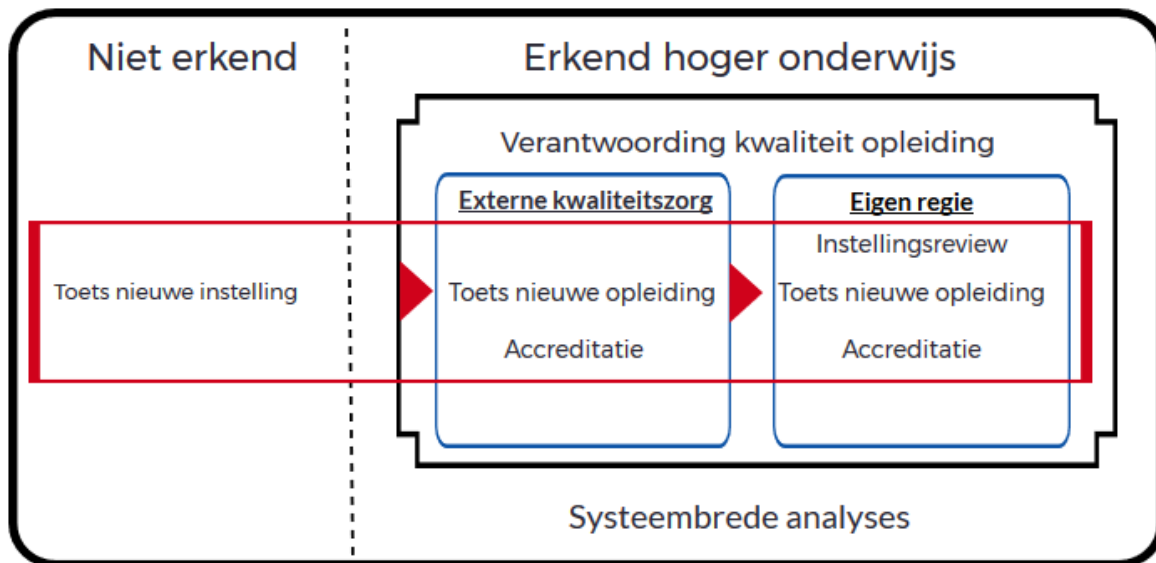
4. De toekomst

4.1. Nieuwe opleidingen

Hoe een nieuwe opleiding getoetst zal worden voor ze geaccrediteerd wordt, hangt af van het stelsel waarvoor de instelling kiest. Elke instelling kan namelijk in principe voorlopig kiezen voor het nieuwe instellingsreview-systeem, of voor de vorige optie waarbij de opleidingskwaliteit extern wordt getoetst. In het oudere systeem kan een nieuwe opleiding dus op zijn potentiële kwaliteit getoetst worden, daarbij zal ook een macrodoelmatigheids- of relevantietoets gebeuren (afhankelijk van of het een hogeschool/universiteit of andere instelling is), waarna de 'visitatie' gecoördineerd wordt door de NVAO en de erkenning op basis van dat alles verleend kan worden door de overheid. De accreditatie van een bestaande opleiding wordt nog uitgevoerd voor alle opleidingen die nog in een zesjarige cyclus zitten.

In het systeem binnen eigen regie doorloopt een instelling de instellingsreview en gaat de nieuwe opleiding door de Toets Nieuwe Opleiding. Deze houdt in dat een opleiding op zijn potentiële kwaliteit beoordeeld wordt, maar ook de regie van de instelling voor de kwaliteitsborging meegenomen wordt. Dit wordt gecombineerd met een macrodoelmatigheids- of relevantietoets (afhankelijk van of het een hogeschool/universiteit of andere instelling is). Daarna volgt een beoordelingsprocedure gecoördineerd door de instelling zelf, een methodologische toets door de NVAO, waarna de opleiding erkend kan worden door de overheid.

Voor VVS is het cruciaal dat bij de aankomende hervormingen van de lerarenopleidingen voldoende gefocust zal worden op die TNO's. Alle lerarenopleidingen zullen immers verhuizen van de Centra voor Volwassenenonderwijs naar de hogescholen en universiteiten en daarbij ook inhoudelijk waarschijnlijk veranderen. Ook de omslagbeweging voor het Hoger Beroepsonderwijs, waarbij alle opleidingen HBO5 ingekanteld worden in de hogescholen, zal van dichtbij gevolgd worden.

4.2. Bindende hersteltrajecten

Een instellingsreview kan aflopen op drie manieren: 1. een positief resultaat. 2. een positief resultaat onder voorwaarden. 3. een negatief resultaat.

Bij een positief resultaat, wordt de instelling opnieuw opgenomen volgens de gewone cyclus en termijnen om opnieuw geëvalueerd te worden. De accreditatie wordt dus verlengd. Een positief resultaat onder voorwaarden hebben, betekent dat er voorwaarden geformuleerd worden door de commissie waar de instelling dan binnen een specifieke termijn aan moet voldoen. Als de instelling niet overtuigend de opleidingskwaliteit kan aantonen, dienen voor opleidingen waarvan doorheen deze termijn van voorwaarden een uitspraak dient te gebeuren. In de evaluatie van deze piloot wordt opgemerkt dat de instellingen die een reviewrapport met voorwaarden kregen, niet automatisch een probleem hebben met opleidingskwaliteit in hun instelling. Vaak beschikken de instellingen in kwestie wel over de systemen of plannen om de kloven te dichten tussen centraal (instellings-) en decentraal (opleidings-) niveau maar was dit nog niet volledig gebeurd.

Een negatief resultaat leidt ertoe dat de accreditatietermijnen van de opleidingen vanaf één jaar na de publicatie ervan niet meer worden verlengd. De instelling moet dan dus opnieuw opleidingsdossiers maken voor alle opleidingen waarvan de accreditatie zal

vervallen. Hier geldt dus niet langer de in de regie vastgelegde cycliciteit, maar is de vervalt termijn van de accreditatie leidend voor de volgorde waarin de dossiers worden ingediend. De opleidingsdossiers blijven gebaseerd op de output van de (bijgewerkte) regie en vormen de basis voor eventuele hernieuwing van de opleidingsaccreditatie. De instelling zelf kan slechts opnieuw een instellingsreview aanvragen bij de volgende ronde instellingsreviews volgens de gewone cyclus.

Voor VVS staat of valt dit kwaliteitszorgsysteem met de manier waarop de reviews worden opgevolgd en de systemen voortdurend verbeterd worden. Door deze voortdurende verbetering en kwaliteitsbewaking versterkt het systeem zichzelf ook en zal het dus belangrijk zijn dat zowel de instellingsbesturen als de kwaliteitszorgmedewerkers voldoende (kunnen) blijven investeren in deze kwaliteitszorg.

4.3. Planlastvermindering?

Bij de evaluaties bleek dat de tijdsinvestering van de instellingen in het kwaliteitszorgsysteem (wordt ook 'planlast' genoemd) zich vooral verplaatst heeft. In het vroegere systeem werd vooral gewerkt met de zelfevaluatie rapporten die de opleidingen zelf schreven; en lag de voornaamste werklast/tijdsinvestering op het opleidingsniveau. Daarnaast werden de meeste visitaties gecoördineerd door de Vlaamse Hogescholen en Universiteiten Raad (VLUHR) voor ze aan de NVAO bezorgd werden voor de accreditatie. In het nieuwe systeem is de tijdsinvestering herverdeeld binnen de instellingen en werkt vooral het centrale niveau van de instellingen nu meer rond kwaliteitszorg. Aangezien zij het centrale kader rond kwaliteitszorg uitgewerkt hebben en opvolgen, situeert zich daar de voornaamste investering in het nieuwe systeem. Daarnaast is de VLUHR als tussenpartner weggefallen, en coördineert de NVAO nu de volledige instellingsprocedures.

5. Conclusie

Sinds de hervorming van het kwaliteitszorgsysteem in 2015 volgt VVS de eerste piloot van de instellingsreview op als constructieve maar kritische partner. Voor ons is het immers van het grootste belang dat de kwaliteit van elke opleiding hoger onderwijs geborgen kan worden door het nagaan van het interne kwaliteitszorgsysteem. We bespraken in dit standpunt enkele cruciale elementen. Als vertegenwoordiger van de Vlaamse student staat de inspraak en participatie van studenten centraal, van opleidingsniveau tot instellings- en Vlaams niveau. Tijdens de evaluaties van de instellingsreview werd aangehaald dat hier blijvend op moet worden ingezet door zowel overheid, instellingen als de studenten zelf met behulp van vorming, informering en sensibilisering. Doorheen de interne kwaliteitszorgsystemen moeten studenten ook steeds volwaardige partners zijn zodat ze een kritische houding kunnen aannemen.

Zowel over de instellingsreview als over de interne kwaliteitszorgsystemen moet ook duidelijke en toegankelijke informatie terug te vinden zijn voor alle studenten en studiekeizers. VVS werkte mee aan de ontwikkeling van de website met kwantitatieve informatie van alle opleidingen en vraagt dat in de toekomst nog meer informatie gegeven wordt: specifiek met een indicator over het percentage drop-outs per opleiding.

VVS zal in de toekomst zeker verder opvolgen hoe de nieuwe opleidingen (zeker bij de lerarenopleiding en die vanuit HBO5) doorheen hun kwaliteitsbeoordeling zullen gaan en hierbij ook steeds een waarderende doch kritische blik van zowel studenten als de andere stakeholders zullen krijgen. Ook de opvolging van de kwaliteitszorgsystemen van zowel de positieve, negatieve en positieve resultaten onder voorwaarden zal voor VVS cruciaal blijken en de bestending van het systeem vormen.